

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26, p. 237-254

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12529>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Kemalettin DENİZ –
Doç. Dr. Sadullah GÜLTEN - Yrd. Doç. Dr.M. Emre KILIÇASLAN –
Yrd. Doç. Dr. Vedat TURĞUT

This article was checked by iThenticate.

ALEVİ-BEKTAŞI İCAZETNAMELERİNDE ŞEKİL VE İÇERİK

Hacı YILMAZ*

ÖZET

Tekkeler Osmanlı tarihindeki dinî yapılanma açısından çok önemli bir yere sahiptir. Zira bu kurumlar, Osmanlı coğrafyasında çok yaygın olarak bulunan ve önemli birçok görevi yerine getiren büyük kurumlardır. Tekkelerin iyi yönetilmesi, yaptıkları görevlerde başarılı olmaları açısından oldukça önem arz etmektedir. Bektaşî tekkeleri de bu gibi önemli görevler üstlenmiş kurumlardan biridir. Bektaşî tekkeleri Osmanlı zamanında Balkanlar'dan Mısır'a kadar büyük bir alana yayılmıştır. Bu tekkelerin mütevellî heyetinde, Çelebiler olarak adlandırılan ve Hacı Bektaş evlatları olarak kabul edilen kişiler bulunmaktaydı. Bu kişiler Osmanlı Devleti tarafından da Hacı Bektaş evladı olarak kabul edilir ve tekkelerin gelir gider işleriyle uğraşırlardı. Böylesine büyük bir oluşum içinde dergâhlardaki hizmetlerin en doğru şekilde yapılabilmesi doğru kişilerin seçilmesiyle mümkün olabilirdi. Bu konuda alınan tedbirlerden ilki, hizmeti yapacak olan seçilmiş kişilere verilen yetki belgesi anlamına gelen icazetnamelerdir. Zira bu belge ile idareciler daha rahat hareket ediyorlardı. Bu icazetnamelerde, dönemin değer yargılarına, inanç, ibadet algılamalarına dair ipuçlarına rastlandığı gibi, icazetnamenin yazıldığı şahıslara ait bilgilere de ulaşılmaktadır. İcazetname, hocanın öğrencisine ya da şeyhin müridine verdiği bir çeşit diplomadır. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin bir kısmı bazı dergi ve kitaplarda yayımlanmış ancak bu çalışmalarda sadece asıl metin ve Türkçe karşılığı verilmekle yetinilmiş olup fiziki ve içerik analizini ele alan ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmadan önce bu konuda yapılmış çalışmalara bakıldığında bunların çok değerli çalışmalar olduğu görülmüştür. Ancak bu değerli vesikalar üzerine genel ve ayırıcı özelliğe sahip bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma bu özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin şekil ve muhteva bakımından tahlilleri yapılarak icazetnamelerin genel Bektaşî icazetname formlarıyla örtüşen ve farklılaşan yönleri belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca Bektaşî icazetnamelerinin Ahilik icazetnameleri ile bir karşılaştırması da yapılacaktır. Çalışma, Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2000-2017 yılları arasında yayınlanan 40 adet

* Yrd. Doç. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Arapça Mütercim-Tercümanlık, El-mek: hyilmaz@ybu.edu.tr

icazetnamenin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. İnceleme sonunda Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin küçük de olsa bazı farklılıklar gösterdiği, içeriklerinin hemen hemen aynı olduğu, bu belgelerin tarihi, sosyal ve siyasi ve kişisel anlamda bazı faydaları ihtiva ettiği, 17. yüzyıldan sora bu belgelerde bazı değiştirmelerin yapıldığı ve güvenilirliklerini nispeten kaybettikleri, belgelerin Ahilik icazetnameleri ile büyük benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Bektaşî, İcazetname, icazet, hilafetname.

SHAPE AND CONTENT ANALYSIS IN ALEVI-BEKTASHI'S PERMIT DOCUMENT

ABSTRACT

The monotheism has a very important place in terms of religious structure in Ottoman history. Because these institutions are very common in the geography of the Ottoman Empire and fulfill many important tasks are large institutions. Good management of the tekkels is very important in terms of their success in the tasks they are doing. Bektashis tekkeleri is one of the institutions that have undertaken such important duties. Bektashi monks spread over a large area from the Balkans to Egypt during Ottoman times. The board of trustees of these monks had people who were called Çelebiler and were accepted as Hacı Bektaş sons. These people were accepted by the Ottoman State as Hacı Bektaş's children and they were dealing with the income and expenditure of the tekkeler. In such a large formation, the services of the dergâh could be done in the most correct way possible by choosing the right people. Among the measures taken in this regard are the duties which mean the authorization certificate awarded to the elected persons who will perform the service. Because of this document administrators were moving more easily. In these cases, as well as the clues to the value judgments of the period, beliefs, perceptions of worship, as well as the information about the persons who are written by the authors, are reached. The propriety is a kind of diploma given to the student's student or to the sheikh muridine. Some of the Alevi-Bektashi records have been published in some journals and books, but in these studies, only the original text and Turkishness have been given, and no serious study has been done on physical and content analysis. When we look at the work done in this subject before this work, it is seen that they are very valuable works. However, there is no general and distinctive study on these valuable documents. This work is at the forefront with this feature. In this study, the Alevi-Bektashi orders will be analyzed in terms of form and content, and the overlapping and differentiated aspects of the agreements will be tried to be determined with the general Bektashi order forms. In addition, a comparison of the Bektashis licenses with the copies of Ahishi licenses will be made. The study was limited to the examination of 40 articles published between 2000-2017 at Gazi University, Turkish Culture and Hacı Bektaş Veli Research Journal. At the end of the examination, it was found that the Alevi-Bektashi signatures differed little in some respects,

Turkish Studies

their contents were almost the same, these documents contained some historical, social and political and personal benefits, some changes in these documents from the 17th century, It has been found that they have great similarities with the laws.

STRUCTURED ABSTRACT

Purpose of the Study

The administrations of the monacles, which had a very important place in terms of religious structure in the Ottoman history, were also so important. Because these institutions were very common in the Ottoman geography and fulfilled many important tasks. The good governance of the tekkels was of great importance in terms of their success in the tasks they performed. Bektashis tekkeleri was also among these important institutions. Bektashi monks spread over a large area from the Balkans to Egypt during Ottoman times. The board of trustees of these monks had people who were called Çelebiler and were accepted as Hacı Bektaş sons. These people were accepted by the Ottoman State as Hacı Bektaş's children and they were dealing with the income and expenditure of the tekkeler. In such a large formation, it was possible that the services in the dwellings could be done in the right way, by choosing the right people. The measures taken for this are the acts of authorization which mean the authority certificate awarded to the elected persons to serve.

Some of the Alevi-Bektashi records have been published in some journals and books, but in these studies, only the original text and Turkishness have been given, and no serious work has been done on physical and content analysis. In this study, the Alevi-Bektashi orders were analyzed in terms of shape and content, and the overlapping and differentiated aspects of the orders were tried to be determined with the general Bektashi order forms. In addition, a comparison of the Bektashis licenses with the copies of Ahishi licenses will be made. The study was limited to the examination of 40 articles published between 2000-2017 at Gazi University, Turkish Culture and Hacı Bektaş Veli Research Journal. The oldest of them belongs to 1526, the newest to 1870. As a result of the study, it is observed that the Alevi-Bektashi signatures differ in some minor ways, their contents are almost the same, they contain some historical, social and political and personal benefits, some changes in these documents from the 17th century, documents have been found to be very similar to those of the Ahi allegation.

Tekkeler has a very important place in terms of religious structure in the Ottoman history. Because these institutions are very common in the geography of the Ottoman Empire and fulfill many important tasks are large institutions. Good management of the tekkels is very important in terms of their success in the tasks they are doing. Bektashis tekkeleri is one of the institutions that have undertaken such important duties. Bektashi monks spread over a large area from the Balkans to Egypt during Ottoman times. The board of trustees of these monks had people who were called Çelebiler and were accepted as Hacı Bektaş sons. These people were accepted by the Ottoman State as Hacı Bektaş's children and they were dealing with the income and expenditure of the tekkeler. In

Turkish Studies

such a large formation, the services of the dergâh could be done in the most correct way possible by choosing the right people. Among the measures taken in this regard are the duties which mean the authorization certificate awarded to the elected persons who will perform the service. Because of this document administrators were moving more easily. In these cases, as well as the clues to the value judgments of the period, beliefs, perceptions of worship, as well as the information about the persons who are written by the authors, are reached. The propriety is a kind of diploma given to the student's student or to the sheikh muridine. Some of the Alevi-Bektashi records have been published in some journals and books, but in these studies, only the original text and Turkishness have been given, and no serious work has been done on physical and content analysis. When we look at the work done in this subject before this work, it is seen that they are very valuable works. However, there is no general and distinctive study on these valuable documents. This work is at the forefront with this feature.

Method

In this study, the Alevi-Bektashi orders will be analyzed in terms of form and content, and the overlapping and differentiated aspects of the agreements will be tried to be determined with the general Bektashi order forms. In addition, a comparison of the Bektashis licenses with the copies of Ahishi licenses will be made. The study was limited to the examination of 40 articles published between 2000-2017 at Gazi University, Turkish Culture and Hacı Bektaş Veli Research Journal. At the end of the examination, it was found that the Alevi-Bektashi signatures differed little in some respects, their contents were almost the same, these documents contained some historical, social and political and personal benefits, some changes in these documents from the 17th century, Large with were found to be similar.

In the documents which have an important place in Alevi-Bektashis written documents, besides the historical information, the characteristics that a member of a sect must possess, the rituals of the sect and the application of the ethical principles. The necessity of the Prophet and the nation of Ahl al-Bayt was emphasized, thus reflecting the basic principles of Alevi-Bektashi thought and practices.

In addition, there is a lot of information about Allah, the Quran, how to look at the Prophets and Hadiths, the importance of guidance, human relations, worthy judgments of the time.

Results

At the end of the examination it was determined that the Alevi-Bektashi orders were slightly different, their contents were almost the same, they contained some historical, social and political and personal benefits, some changes were made in these documents after the 17th century and they lost their credibility relatively.

It is also understood that the ordinances of the deputies are a kind diploma and that they fulfill their duties better. It is also the result of the fact that the taking of the Alawi-Bektashi orders over time is based on different reasons. On the other hand, these documents are recognized by

the administrators of the Ottoman State and they give different privileges to the document owners.

Again, as a result of research and investigation, it has been thought that the Alawi-Bektashi documents were copied illegally despite all the measures and that for some of the interests, the fake documents were given to the disadvantaged persons and they were profitable. This has led both to the lack of respect for the cult and to the unjustly exploitation of people without lyakes.

Keywords: Alawi, Bektashis, İcazetname, icazet, caliphate

1. Giriş

İcazet verme geleneğinin tarihi peygamber efendime kadar dayanır. İlk icazeti Peygamber efendimiz bizzat kendileri vermişlerdir. Devam eden dönemlerde ise tabiin ve tebe-i tabiin vasıtasıyla Arap yarımadasında iki yüz yıl icazet verilmeye devam edilmiştir. Osmanlı’da ise 600 sene icazet merasimleri yapılagelmiştir. Asr-ı saadette Peygamber efendimiz vasıtasıyla verilmeye başlanan icazet, tarih boyunca değişen adetlere, topluluklara rağmen hikmetleriyle beraber Müslümanlara has bir şekilde devam etmiştir.

İcazetler, konularına ve kullanım alanlarına göre farklılık göstermektedir. İlmî icazet, hadis icazeti, fennî icazet, tarikat icazeti, sanat ve meslek icazeti bunlardan bir kaçıdır. Ayrıca kapsam itibarıyla icazetleri “genel(icazet-i amme)” ve “özel(icazet-i hâssa)” olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Bununla birlikte kendi içinde iki gruba ayrılma imkânı bulunan genel icazetnamenin birinci grubunda; öğrenciye okutulan derslerin neler olduğu ve hangi kitapların okutulduğu, icazeti veren müderrisin aldığı derslerin ve okuduğu hocaların isimleri gibi detay sayılabilecek bilgiler mevcuttur. Diğer grupta ise, çok ayrıntıya girilmeksizin akli ve nakli ilimler veya yüksek ilimler gibi genel ifadelerle tahsil ettiği ilimler belirtilerek icazetin verildiğine değinilmektedir. Özel icazet, tek bir ilim veya okunan herhangi bir kitap için verilerek daha sınırlı ölçüde kalmaktadır.

Ayar’a göre ilk zamanlar hocanın talebesine hadis rivayeti için verdiği sözlü yetki, daha sonradan yazıya geçirilmek suretiyle belge (diploma) özelliği kazanmıştır. Bu diploma zamanla İslami ilimlerin diğer alanlarını da içine alacak şekilde genişlemiştir. Hatta ilmî icazet yanında meslek ve sanat erbabı için de icazet verilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu usul çok eski devirlerden beri tasavvufta da kabul görmüştür. Tarikatlarda şeyhlik veya halifelik vermeye icazet vermek, icazeti alan zata icazetli, şeyhe verilen yazılı ve mühürlü belgeye icazetname veya meşihat-name, halifelik icazetnamesine ise hilafetname denilmiştir. İslami eğitim-öğretim sistemine özel olan bu icazet alma ve verme geleneği, Farsça’nın ve Osmanlı Türkçesi’nin kullanıldığı belgelerde “icazetname” ismiyle geçtiği görülmektedir. İslami geleneğin yaşatıldığı diğer bölgelere göre Osmanlı’da icazetnamelerin şekil, muhteva, veriliş esnasında riayet edilen esaslar bakımından daha sistemli bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Ayar, 2014, s. 45-46).

Osmanlı tarihindeki dinî yapılanma açısından çok önemli bir yere sahip olan tekkelerin idareleri de bir o kadar önem arz etmekteydi. Zira bu kurumlar, Osmanlı coğrafyasında çok yaygın olarak bulunan ve önemli birçok görevi yerine getiren büyük kurumlardı. Tekkelerin iyi yönetilmesi, yaptıkları görevlerde başarılı olmaları açısından oldukça önem arz etmekteydi. Bektaşî tekkeleri de bu önemli kurumlar arasındaydı. Bektaşî tekkeleri Osmanlı zamanında Balkanlar’dan Mısır’a kadar büyük bir alana yayılmıştır. Bu tekkelerin mütevelli heyetinde, Çelebiler olarak adlandırılan ve Hacı Bektaş evlatları olarak kabul edilen kişiler bulunmaktaydı. Bu kişiler Osmanlı Devleti tarafından da Hacı Bektaş evladı olarak kabul edilir ve tekkelerin gelir gider işleriyle uğraşırlardı. Böylesine büyük bir oluşum içinde, dergâhlardaki hizmetlerin en doğru şekilde yapılabilmesi, doğru kişilerin

Turkish Studies

seçilmesiyle mümkün olabilmekteydi. Bunun için alınan tedbirlerden ilki hizmeti yapacak olan seçilmiş kişilere verilen yetki belgesi anlamına gelen icazetnamelerdir. Çünkü yöneticiler bu belgeler sayesinde daha rahat hareket edebiliyorlardı. Bu icazetnamelerde, dönemin değer yargılarına, inanç, ibadet algılamalarına dair ipuçlarına rastlandığı gibi, icazetnamenin yazıldığı şahıslara ait bilgilere de ulaşılmaktadır.

Bu güne kadar yapılan çalışmalarda Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin bir kısmı bazı dergi ve kitaplarda yayınlanmış ancak bu çalışmalarda sadece asıl metin ve Türkçe karşılığı verilmekle yetinilmiş olup fiziki ve içerik analizini ele alan ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin şekil ve muhteva bakımından tahlilleri yapılarak icazetnamelerin genel Bektaşî icazetname formlarıyla örtüşen ve farklılaşan yönleri belirlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca Bektaşî icazetnamelerinin Ahilik icazetnameleri ile bir karşılaştırması da yapılacaktır. Çalışma, Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nde 2000-2017 yılları arasında yayınlanan 40 adet icazetnamenin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bunların en eskisi 1526, en yenisi 1870 yılına aittir. Yapılan çalışma sonucunda, Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin küçük de olsa bazı farklılıklar gösterdiği, içeriklerinin hemen hemen aynı olduğu, bu belgelerin tarihi, sosyal ve siyasi ve kişisel anlamda bazı faydaları ihtiva ettiği, 17. yüzyıldan sora bu belgelerde bazı değiştirmelerin olduğu ve güvenilirliklerini nispeten kaybettikleri, belgelerin Ahilik icazetnameleri ile büyük benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir.

1.1. İcazet ve İcazetname Kelimelerinin Sözlük ve Terim Anlamları

İcazet, sözlük anlamıyla “cevaz” kelimesinden mastar olup izin, ruhsat, müsaade manasına gelir. İbn Manzur, “*Lisânü'l-Arab*”da icazet teriminin “bir desteğe dayanmak” anlamına gelen “ecze'e” fiilinden türetildiğine atfen terimin semantik örgüsüne işaret etmiş, Halil b. Ahmed de *Kitâbü'l-Ayn*'da kelimenin aynı manada kullanıldığını belirtmiştir (İbn Manzur, ty., s. 326). Sözlükte “su akıtmak; helal kılmak, izin vermek, onaylamak, geçerli kılmak” gibi manalara gelen “ceveze” kökünden türeyen icazet, “su akıtmak” şeklindeki anlamından hareketle İbn Faris'e göre “bir alimin ilmini talebesine aktarması” manasında terimleşmiştir. İlk defa kullanıldığı hadis alanında icazet “hadis rivayetine sözlü veya yazılı izin vermek, rivayet hakkını devretmek” demektir (Akpınar, 2000, s. 393-400).

İçerdiği bu manalar itibarıyla Arapça'da “izin, onay” anlamına gelen icazet kelimesi ile Farsça'da “mektup, kitap, yazı” anlamlarına gelen “name” kelimelerinin birleşmesiyle oluşan icazetname; ilimde, sanatta tahsilini bitirenlere verilen bir yetki belgesini ifade etmektedir (Düzenli, 2004, s. 269). Yine icazetname terim olarak, tahsilini tamamlayanlara imtihan sonrasında verilen mezuniyet belgesi, izinname ve şahadetname için de kullanılır. İcazetname alanlara, şeyh tarafından merasimle taç giydirilirdi, bazı tasavvuf okullarında, taç yerine “hurka giydirmek” tabiri de kullanılırdı. Bu törenlere çok önem verilirdi. Törenler bölgenin ileri gelenlerinin de katılımıyla gayet gösterişli faaliyetlere sahne olurdu. İcazet verme ve alma geleneğinin tarihi derinliği miladî IX. yüzyıla kadar uzanır. İslami eğitim-öğretim sistemine özel olan bu gelenekte verilen belge adı Farsça'nın ve Osmanlı Türkçesi'nin kullanıldığı belgelerde “icazetname” şeklinde geçmektedir. İcazetnameler değişik ilim ve sanat alanlarda verilmekler beraber temel olarak, bir bilgi ve tecrübenin bir başkasına aktarılması için verilen izindir (Cebecioğlu, 2014, s. 384).

1.2. İcazetnamenin Tarihsel Önemi

Alevi-Bektaşî kültüründen söz edilirken çoğunlukla sözlü geleneğin varlığından bahsedilir ve dede ve babaların cemlerde ve diğer sohbetlerde anlattığı bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı söylenir. Bu doğru olmakla beraber Alevilik ve Bektaşîliğin birçok yazılı kaynağından da söz etmek gerekir; fermanlar, şecereler, icazetnameler, beratlar, vakfiye belgeleri, yol izinnameleri, divanlar, cönkler, buyruklar gibi belgeler, Alevilik ve Bektaşîliğin inanç yapılarının geçmişle bağlantılarının

kurulmasında en önemli kilometre taşlarını oluştururlar. Bunlardan Alevi dedelerinin soylarının nereye dayandığını gösteren belgelere kısaca “şecere” denilmektedir (Birdoğan, 1992, s. 188). Bu şecerelerin büyük kısmı gerçek olmakla beraber, art niyetli kişiler tarafından çeşitli maksatlarla yazılmış sahtelerinin de olduğu bilinmektedir. Alevi Bektaşî belgelerinin bir kısmında kopyalanma sırasında sonradan eklemeler, bilgi çıkarma çabaları ve hatta sahte mühürler görülür. Bu, özellikle 17. yüzyılda sıkça görülen bir durum olmakla beraber aksi çıkana veya belgenin aslı çıkana kadar bunlardan yine de azami ölçüde yararlanmak gerekir. Zira 17. Yüzyıl, rüşvet, torpil ve adaletsizliğin başladığı ve menfaatlerin iyice ön plana çıktığı bir yüzyıldır. Daha sonraki dönemlerde de bu duruma sıkça rastlanmaktadır (Yalçın ve Yılmaz, 2017, s.61) Osmanlı’da Nakibü’l-Eşraflık teşkilatı, bunu engellemek için kurulmuştur (Karakaya-Stump, 2006, s. 38). Osmanlı Devleti de bu geleneği titizlikle sürdürmüştür. Yıldırım Beyazıt döneminde bir “Nakibü’l-Eşraflık” kurumu ve buna bağlı illerde “Nakibü’l-Eşraflık Kaymakamlığı” oluşturulmuştur. Peygamberimizin soyundan gelenlerin soyağaçlarının doğru tutulması ve bu şecerelere sahip ailelere özel görevler verilmesi gibi kurumsal yenilikler getirilmiştir. Buna göre, Osmanlı padişahlarına Eyüp Sultan’da padişahlık kılıcının kuşatılması “Nakibü’l-Eşraf” tarafından yapılmış ve Sultan Mehmet Reşat’a kadar bu geleneğe titizlikle uyulmuştur. “Nakibü’l-Eşraflık” kayıtları İstanbul Müftülüğü arşivinde bulunmaktadır (Yalçın ve Yılmaz, 2017, s. 6).

Tarikat şeyhleri ve tasavvuf mensupları, zaman içerisinde seyr u süluk (manevi yükseliş) görmemiş liyakatsiz kişilerin şeyhlik iddiasına kalkışmasını önlemek için icazetli olma şartı getirmişlerdir. İcazet, şeyhlerin mürit yetiştirmek üzere ehliyetini ispatlamış ve seyr u sülukunu tamamlamış olan mensuplarına verdikleri yazılı veya şifahi izindir. Eğer verilen irşad izni, yazılı belge ise onun adı icazetnamedir. XVII. yüzyıldan sonra şeyhliklerin babadan oğula geçmesi sebebiyle tasavvufi eğitimin belli bir düşüş kaydetmesi, tekke şeyhlikleri için icazetname aranması sonucunu doğurmuştur. Şeyhten icazet alan salık, "halife" sayılır ve tekke açmasına izin verilir. Ancak tekkesi ve faaliyetleri mensubu bulunduğu tarikatın merkez tekkesi (asitane) tarafından denetlenir, müstakil ve sorumsuz hareketine izin verilmezdi. Hilafet icazetnameleri iki türlü olurdu. Birisi şeyhin hayatıyla sınırlı olmak üzere verilen hilafet-i nakısadır. Bu icazetin hükmü, şeyhinin vefatıyla sona ermektedir. İcazet sahibi şeyhinden sonra müstakil hareket imkânına sahip değildir. Aksine âsitane denilen merkez tekkenin, ya da şeyhinin yerine postnişin olan ser-halifenin işaretine uymak zorunluluğu vardı. Çünkü ser-halife hilafet-i kâmile sahibi kişiydi. Hilafet-i tamme veya hilafet-i kâmile, şeyhinden sonra da müstakil hareket imkânı sağlayan ve sahibinin seyr u sülukunu ikmal ettiğini gösteren vesikalardı. İrşad için icazete, icazet için de kesiksiz bir silsileye sahip müriden seyr-u sülûk görmeye ihtiyaç hatta mecburiyet vardır (Nasuhoğlu, 2006).

İslami geleneğin yaşatıldığı diğer bölgelere göre Osmanlı’da icazetnamelerin şekil, muhteva ve veriliş esnasında riayet edilen esaslar bakımından, daha sistemli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İcazetlerde genellikle besmele-hamdele-salvele, icazet verilen kişinin adı, icazeti veren hocasından başlayarak Peygamber Efendimiz’e ulaşan bir hocalar silsilesi, hocanın icazet verdiği talebesine nasihatleri, icazeti veren hocanın künyesi ve icazetin verildiği tarih yer almaktadır. İcazetin sonu ise Kelime-i Tevhid, Salavat-ı Şerife ve dua ile biter. Bu belgeyi alan kişi, bundan böyle eğitimini aldığı ilim dallarında, başkalarına hocalık yapma salahiyetine sahip olur. Bütün bunlar çerçevesinde icazetnameler, kaynak değeri açısından tarihi vesika hükmündedir. Öte yandan icazetnameler, içerik bakımından döneminin, ilim ve kültür hayatına, eğitim-öğretim faaliyetlerine, hatta eğitim ve ilim merkezi olma bakımından kentlerin tarihine ve bunlar gibi daha birçok konuya ışık tutması yönüyle önemlidirler. Alevi-Bektaşî icazetnameleri de bu alana önemli katkı sağlayan önemli tarihi vesikalar arasındadır. Babagân olarak da bilinen Bektaşî babalarının icâzetnâmelerinin iki grupta incelenmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, Bektaşî Babası icazetnameleridir ve soy bağı ile ilgili bilgi bulunmaz. Sadece hangi halifebaba veya dedebaba tarafından belge verilmişse onların ismi yazılı ve mühürlü olur. Halifebabaların veya dedebabaların icazetnamelerinde ise kimin kimden

el aldığı Hazret-i Peygamber'e kadar nur zincirindeki kişilerin isimleri yazılı olur. Çünkü Bektaşiler peygamber neslinden olunmasına saygı gösterir fakat bunu her şey için yeterli kabul etmezler. Kişisel tercih ile nasip alarak yola girmeyi esas kabul ederler. İkincisi ise babalığın bir üst makamı olan Halifebabaların hilafetname dedikleri icazetnamelerdir. Bunlarda da metnin giriş kısmı ve kullanılan ayetler hemen hemen aynıdır. Fakat buna ek olarak Halifebabanın kimden el aldığını gösteren nur zincirinin Hazret-i Muhammed'e nasıl ulaştığını belirten bir liste bulunmaktadır. Her iki icazetname çeşidinin sonunda tarih ve o babalık veya halife babalık töreninde hazır bulunanlardan dedebaba başta olmak üzere, kıdem sırasına göre diğer halifelerin isimleri ve mühürleri bulunmaktadır. Bu icazetnameler, günümüzde de aynı temel özellikleri muhafaza etmektedir (Gümüsoğlu, 2011, s. 426)

1.3. Silsile Kavramı ve İcazetnamelerdeki Önemi

“Silsile” Arapça zincir demektir (Bakırcı ve Çögenli, 2011, s. 271) İstilah olarak Tasavvuf okullarındaki maneviyat öğretmenleri zincirini ifade eder. Tarikat geleneğinde şeyhten şeyhe ulaşarak tarikat pirine, ondan da yine şeyhten şeyhe geçerek böylece Hz. Peygambere kadar ulaştığı kabul edilen manevi zincire “silsile” denir. İcazetnamelerde hoca, hem kendisinin hem de Peygamber efendimize kadar ulaşan hocalarının silsilesini sayar. İcazetnamelerin en önemli bölümü burası olup belgenin güvenilirliği bu silsilenin kesintisiz ve doğru olmasıyla orantılıdır.

Nasuhoğlu'na göre Tasavvufi terbiye, bir arada bulunma (sohbet) yoluyla gerçekleştiği, hal ve duyguların yansıma ve transferi demek olduğu için mürşit ve rehber ihtiyacı göstermektedir. Bu ilmin, Hz. Peygamber'in manevi ve ruhani otoritesinin devamı şeklinde bir özelliğe sahip olması, bu yolun rehberlerinde manevi bir silsile aranması sonucunu doğurmuştur. Aslında ilk hicrî asırlarda tefsir, hadis ve fıkıh gibi İslami ilimlerde genel olarak bir rivayet zinciri zorunluluğu vardı. Ancak hicri III. asırdan itibaren İslami ilimler yazılıp kayda geçmeye başlayınca, silsile zorunluluğu da zaman içinde terkedildi. Tasavvuf ehli ise ilimlerinin özelliği gereği, silsile geleneğini hiç terk etmediler. Hatta ilk asırlarda sözlü olarak nakledilen silsile geleneğini zamanla yazılı hale getirdiler. Silsile cetvellerinin yazılı olduğu evraka "tomar" denilirdi. Hz. Peygamber'den günümüze kadar devam eden iki silsile vardır. Bunlardan ilki Hz. Ebu Bekir ikincisi Hz. Ali vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ulaşır. Diğer sahabelere ait silsileler, zamanla kaybolmuştur. Silsile, manevi bir nesep sayılır. Kur'an'da Hz. Peygamberin hanımlarını Ümmetin anneleri sayan (el-Ahzab, 33/6) ayetle, mü'minlerin kardeş olduklarını bildiren (el-Hucûrat, 87/10) ayet ve Hz. Peygamber'in “Ben sizin babanız makamındayım” (Ebû Davud, Tahare, 4) hadis-i şerifi İslam ümmetini büyük bir aileye benzetmiştir. Bu aile anlayışı tarikatlarda da vardır. Şeyh baba, eşi anne, müritler (ihvan) kardeşlerdir. Bu manevi ailenin soy ağacı, Hz. Peygamber'e ulaşan silsilenamelerdir. Bu yüzden silsilesini bilmeyen tarikat mensupları, kendi soy şeceresini bilmeyen kimselere benzetilmiştir. Böyle bir titizlik tarikat bağlarında mensubiyet duygusunu pekiştirmektedir. Müridin kendisini manevi olarak şeyhinin soyundan bilmesi ve onun manevi evladı sayması, şeyhin de kendisini onun manevi babası bilmesi ve onu manevi evladı görmesi, duyguları yükseltmekte ve iletişimi kolaylaştırmaktadır. Bütün tarikatlarda "silsile" vardır. Ancak silsilede, birbirleriyle görüşmesi tarihen mümkün olmayanlar da bulunabilmektedir. Bunların feyizleri "üveysi" yolladır. Üveysilik, cismani olarak görüşmeleri mümkün olmayan kişilerin rüya yoluyla manen görüşmeleridir. Tarikatların silsilelerini tespit eden bazı eserler kaleme alınmış ve bunlara “silsilename” adı verilmiştir (Nasuhoğlu, 2006).

Tarikatlarda silsile verilme geleneğini mutasavvıflar, silsilenin nikâh-ı manevi olmasıyla açıklamaktalar ve nasıl nikâh insanların neslini meşru bir şekilde devam ettiriyorsa, manevi nikâh tabir ettikleri silsileyle de tarikat geleneğinin devam ettiği şeklinde izah etmişlerdir. Bu husus Celvetiye şeyhi Aziz Mahmud Hudayi (ö.1623)'nin: “Tevhiden istifade için mutlaka kesiksiz bir silsileye sahip bir mürşid-i kâmil tarafından telkin edilmeli” şeklindeki ifadelerinde yankısını bulmuştur (Çetin-Demir, 2004, s. 208).

Herhangi bir tarikatın silsilesi ele alındığı zaman, iki bölümden oluştuğu görülmektedir. Birinci kısım, tarikatın esas kurucusu sayılan ve tarikatın genellikle adını aldığı zattan, Hz. Peygambere kadar olan isnadı teşkil eder. İkinci kısım ise tarikatın kurulmasından sonra şeyhin halifelerini içeren kısımdır. Bilindiği gibi İslam kültüründe silsile, başka bir deyişle isnad hadis ilmiyle birlikte ortaya çıkmış, orijini tamamıyla İslami olan bir gelenektir. Tarikat silsilelerinin ortaya çıkışı, muhtemelen tarikatların oluşmaya başladığı XIII. yüzyıldan sonradır. İçinde Hz. Peygamberin sülalesinden (Ehl-i Beyt'ten) kişiler bulunan silsilelere "silsiletü'z-zeheb" (altın silsile) denir. Bu durum genellikle silsilesi Hz. Ali'ye dayanan teknik anlamda Alevi tarikatlarında görülür. Ancak tasavvuf tarihinde "silsiletü'z-zeheb" tabirinin ilk kullanıldığı tarikat olan Nakşibendiyye'de zamanla Hz. Ebu Bekir'e çıkan silsileler için de "silsile-i zeheb" teriminin kullanıldığı görülmektedir. Bu alanın araştırmacılarından Trimmingham, tarikat silsilelerinin iki kısımdan oluştuğunu, bunlardan mevcut şeyhle tarikatın kurucusuna kadar olan kısma "silsile-i bereke", tarikatın kurucusundan silsilenin en yukarisına halife ve Hz. Peygambere kadar olan kısma da "silsile-i vird" denildiğini belirtmektedir." (Aşkar, 2001, s. 237-238; Cebecioğlu, 2014, s. 645).

1.4. İcazetnamelerin Güvenilirliği Meselesi

Özellikle XVII. yüzyıldan sonra bazı tekkelerde şeyhliklerin babadan oğula geçmesi sebebiyle tasavvufî eğitimin belli bir düşünüş kaydetmesi, tekke şeyhlikleri için icazetname aranması sonucunu doğurmuştur. Böylece şeyhten icazet alan salik, "halife" sayılmış ve tekke açmasına izin verilmiştir. Ancak tekkesi ve faaliyetleri mensubu bulunduğu tarikatın merkez tekkesi (asitane) tarafından denetlenmiş, müstakil ve sorumsuz hareketine izin verilmemiştir. Hemen hemen bütün tarikatlarda görülen bu uygulamaya, Bektaşîyye tarikatında da rastlanmaktadır. Nitekim Anadolu'nun birçok yerinde kurulmuş olan Bektaşî dergâhlarında süluk eğitimi alan tarikat mensubu müritler Hacı Bektaş'a gelerek buradaki Postnişin'den icazet almış ve hilafetle görevlendirilmişlerdir (Gündoğdu, 2012, s. 158).

Birer tarihi belge olan ve birçok konuya ışık tutan icazetnamelerin güvenilirliği konusu oldukça önemli bir konudur. Anadolu'da 1700 yıllarına kadar belgelerde çok büyük bir yanlışlık ya da güven sarsıcı bir durumun olmadığı bilinmektedir. Ancak 1700 yılından sonra verilen belgelerin birçoğu rüşvet ve hatır gönül ilişkisi ile alınan belgelerdir. Zira bu tür belgelerin kopyalanması, makalenin içeriğinde kopyalama başlığı altında geniş şekilde anlatılacağı gibi, eskimesi ve yıpranmasından korkulduğu için yapılmıştır. Bu uygulama ilk bakışta masum ve faydalı bir uygulama olarak görünse de sakıncalı yönleri de olmuştur. Çünkü kopyalanma sırasında bazı belgelere ekleme ve çıkarmalar yapılmış, bu durum hem belgenin güvenilirliğine gölge düşürmüştür hem de tarihi bilgilerin saptırılmasına yol açmıştır.

İcazetnamelerin en önemli özelliği, hangi ocağın hangi dergâha bağlı olduğunu göstermesi ve icazet alanların şecerelerinin sayılması suretiyle sağlam bir silsile oluşmasında ilmi bir vesika niteliği taşımasıdır. Bunun dışındakiler genellikle klişeleşmiş ifadeler ve hemen her icazette bulunabilen cümlelerin yer aldığı bölümlerdir. Yaptığımız incelemede yayınlanan bir icazetnamenin 1526 tarihli olmasına rağmen Fatih döneminde yazılmış gibi fatih vakıfnamesinden bazı kesitlerin baş taraftaki beşgenin yan tarafına sıkıştırılmış olduğu görülmüştür (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 18). Bu durum belgelerin güvenilirliğine gölge düşürmekte ve bazı kuşkuların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu tarz çoğaltmaların eğitimsiz kişilerce yapıldığı yazı sitili ve birçok imla ve gramer hatalarından rahatça anlaşılabilir. Her ne kadar bu tür belgeler kuşku uyandırsa da aksi ispat edilene kadar bu belgelerden yararlanmanın bilimsel bir gereklilik olduğunu bir kez daha vurgulamamız gerekir. Bu belgelere sahip ailelerin bir kısmı bu kuşkudan kurtulmak için Erdebil, Kerbela veya Hacı Bektaş Dergâhı'na giderek bu kopyaları tekrar tasdik ettirmek ihtiyacını duymuşlardır. Bu dergâhlara gitme imkânı bulamayanlar ise aslını göstermek şartıyla o şehrin kadısına "nazar edildi aslının aynıdır" ifadesini yazdırarak tasdik ettirme yoluna gitmişlerdir. Yalçın

ve Yılmaz'ın bu konudaki değerlendirmeleri önemlidir. Yalçın ve Yılmaz'a göre, Peygamber soyundan gelenlerin belgelerini tasdik etmek ve kayda geçirmek için kurulan Nakibü'l-Eşraflık kurumunun ve Hacı Bektaş Çelebilerinin 17. yüzyıldan sonra verdikleri şecere ve icazetlerin gerçekliğine kuşku ile bakılmalıdır. Çünkü bu belgelerin düzenlenmesi sırasında gereken titizliğe bu tarihlerden sonra fazlaca uyulmadığı, hatta hemen her gelen ve talep edene bu belgelerin verildiği görülmektedir. Bu yüzden ele geçirilen belgelerin mutlaka başka kaynaklarla desteklenmesi ve belgelenmesi gerekmektedir. Her ne kadar Hacı Bektaş Çelebileri tarafından direkt olarak gelenlere böyle bir belge verilmişse de bu uygulama geleneğe aykırı olarak yapılmıştır. Çünkü Anadolu'da bulunan ocakların tamamı birbirlerine "El Ele El Hakka" ilkesine göre bir hiyerarşik yapı ile bağlıdır. Hiçbir ocak doğrudan Hacı Bektaş Dergâhına bağlanmamıştır. 18. yüzyılın ortalarından başlayarak Hacı Bektaş Çelebilerinin verdikleri icazetname ve şecerelerin bu ilkelere bağlı olmadığını görüyoruz. Ancak bu gerçeğin bazı gerekçeleri de bulunmaktadır:

a. Ocaklara bağlı köylerin ve yerleşim yerlerinin birbirinden çok uzak olmaları, önceleri yol güvenliği ve kalkınmışlık düzeyinin yüksek olması sebebiyle dedeler bütün bu köylerde düzenlenen cem törenlerine katılıyorlardı. Ancak yol güvenliğinin olmaması sebebiyle dedeler cem ve görgüye gidemez oldular. Bazı köyler ve ocaklar da buna bir çözüm olarak Hacı Bektaş Çelebilerinden icazet alma yoluna gitmişlerdir.

b. Bazı ocaklar, dedeleri, sayıları ve birbirleri ile bağlantıları sebebiyle yeterli olamadılar. Bu yüzden düzenlenen cemlere katılamadılar. Bunu da iki biçimde çözdüler: Birincisi dikme ad verilen, dede yerine vekâleten görev yürütenlere tabi oldular. İkincisi ise Hacı Bektaş Çelebilerinin verdikleri icazetname ve şecerelere bağlı olarak ibadet etmeye devam ettiler.

c. Bu durum Çelebilerin Anadolu'da ocakları kontrol etmelerini daha da kolaylaştıran bir merkezi yapı oluşturmak amacına yöneliktir. Bazı ocakların bağlantılarının kopması üzerine kendilerine bağlı kimselerin talepleriyle böyle bir belgenin verilmesidir (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 236-238.)

d- Bu durumun, II. Mahmut'un Anadolu'da bütün toplulukları bir disiplin altına almak ve Hacı Bektaş Çelebilerine bağlamak isteğinden kaynaklanmış olması da ihtimaller arasındadır (Yalçın ve Yılmaz, 2002, s. 32).

İcazetnamelerin güvenilirliğini artırmak için seçilen yollardan birinin de kopyalanan nüshanın boş bir yerine mahkemenin alınan bir kararı veya o ocakla ilgili bir padişahın verilen bir hüküm veya berat eklenerek belgeyi resmileştirme yoluna gidilmiştir (Yalçın ve Yılmaz, 2002, s. 43). Bütün bu çabalar Ne yazık ki bu belgeler üzerinden menfaat elde etmeyi amaçlayanların tahriflerini ve yaptıkları tahribatı durduramamıştır.

2. Yöntem

Nitel araştırma olarak planlanan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi uygulanmıştır. 10.09.2017 tarihi itibarıyla icazetname anahtar kelimesini içeren akademik çalışmalar toplanmıştır. Ayrıca makalenin ikinci aşamasında Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nin 2000-2017 arasında çıkan sayılarında yayınlanan 40 icazetname incelenerek doküman analizi yoluyla veriler elde edilmiştir. Bunu yaparken zaman zaman belgelerden alıntılar yapılmış, bulgular, kategori (tema)- kod sistemiyle ortaya konulmuştur.

3. Bulgular

3.1. Alevi-Bektaşî İcazetnamelerinin Fiziki Özellikleri

Alevi-Bektaşî icazetnamelerindeki fiziki özellikler temel olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır; birincisi çok sade ve süslemesiz bir şekilde basit kâğıt üzerine yazılmış, çok küçük

dergâhlarda hazırlanmış belgeler. İkincisi, çok süslemeli ve altın yaldızlı çerçeve içerisinde, değerli kâğıtlara yazılmış belgeler. Bu süslemeli belgelerde iki husus dikkati çekmektedir; birincisi, orijinal süsleme ile bezenmiş ve eğitimli kişilerce yazılmış belgeler diğeri ise taklit denilebilecek nitelikte basit boyalarla süslemesi yapılmış belgeler. Süslemeli icazetnamelerin serlevha denilen başlık kısımları genellikle çerçeve içinde olup bu bölümün hemen üst kısmında çoğu zaman daireler içinde ayet, hadis veya Alevi-Bektaşî geleneğinde meşhur olan sözler bulunmaktadır. Bazı belgelerde bu dairelerin kare şeklinde olduğu görülmüştür. Bu bölümlerde daire içinde çoğu zaman “Nadi aliyyen...(Ali’yi çağırma)” duası vardır. İcazetnamelerin yan taraflarında zaman zaman farklı şekillerde süslemelere de rastlanmaktadır. Ayrıca yine yan taraflarda doğum kaydı ve vakıf kaydı gibi sonradan eklemelere de sıklıkla rastlanmaktadır. Bu belgelerin son kısmında tasdik edenlerin ismi ve mühürleriyle bu olaya şahit olanların isimleri yer alır. Bu bölüme bakıldığında yine iki farklı durumla karşılaşılır; bazı icazetnamelerde büyük dergâh olarak bilinen ve asitane de denilen Hacı Bektaş Veli Dergâhından verildiği sondaki Çelebi isimlerinden veya dergâh görevlilerin isimlerinden anlaşılan belgeler, diğeri ise Alevi dedeleri tarafından bu dergâhtan bağımsız verilmiş belgeler. Ancak bu bölüm ne yazık ki birçok belgede bakımsızlık yüzünden yırtılmış veya okunamaz hale gelmiştir. Bu bölümlerin başka bir belgeden tamamlanması da tabiatıyla mümkün olmamaktadır. Zira bu bölümde bulunan isimler her belgede farklı isimlerden oluşmaktadır.

Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin ebatları çok farklılık göstermekte, tek sayfalık küçük ebatlı belgelere rastlandığı gibi rulo olabilecek uzunlukta uzun belgeleri de görmek mümkündür.

Bu belgelerin büyük kısmı hâlâ ailelerin elinde bulunmaktadır. Burada önemli olan bu belgelerin iyi muhafaza edilmesidir. Bu belgelerin bunların gerçek sahibi olan ailelerde kalması en doğrusudur. Ancak bu durum yeterli korunma sağlayamama ve içeriğinin gizli kalması gibi iki önemli sorun ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden kanımızca bunların ilgililere teslim edilip okunması ve gerekiyorsa devlet ve üniversitelerden yardım alınarak bunların tamir edildikten sonra tekrar sahiplerine iade edilmesi en doğru davranış olacaktır. Bu bakımdan Alevi-Bektaşî vatandaşların bu konuda hassas olmaları ve herhangi bir tereddüt yaşamadan bunları özellikle üniversite bünyesindeki araştırma merkezlerine okunmak üzere teslim etmeleri, bu kültürün tanıtılmasında önemli bir hizmet olacaktır. Ancak mutlaka bilinmesi gereken noktalardan biri, sözlü geleneğin genellikle doğru bilgiler içermesi ancak zaman içinde birçok bilginin birbiri içine girmesi sonucunda âdeta bir bulmaca yumağı hâline gelmesidir. İkinci nokta ise yazılı belgelerin güvenilirliği yanında halkın elinde bulunan bu belgelerin bir araya getirilmesinin zorluğundadır

İcazetnameler tasavvufi hayatta veren ve alan için oldukça önemli belgelerdir. Zira her iki tarafa da önemli sorumluluklar yükler. Bu yüzden bazı icazetnamelerde veren veya alan ya da verilen kurum ön plana çıkarılmaktadır. Bu bağlamda az da olsa bazı icazetnamelerin besmele ve girişteki üst kısmından önce padişah tuğrası şeklinde bir tuğra bulunur. Bu tuğrada “Hacı Bektaş Veli kuddise sırrıhu’l-âli” yazılıdır (Yılmaz, 2006, s. 28). Bu durum bize tarikat erbabının Hacı Bektaş Veli’yi gönüllerin sultanı ve padişahı olarak gördükleri şeklinde yorumlayabiliriz. Aynı durumu büyük bir dergâhtan alınmış izlenimi vermek veya belgenin güvenilirliğini göstermek için yapılmış bir hareket olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu belgelerin çoğunda, İstanbul’da o dönemin en ciddi kurumlarından biri olan *Nakibü’l Eşraflık* kurumu tarafından kontrol edilerek tastik edildiğine dair mühürlere rastlanmaktadır. Bilindiği gibi bu kurum Peygamber soyundan gelen aileleri inceleyen ve bunlara ait belgelerin doğruluğunu ortaya çıkaran ve tastik eden bir kurumdur. Buradan verilen belgelere dayalı olarak Osmanlı Devleti *Seyyid-i Sadat* kabul ettiği ailelere maaş bağlamakta, buldukları arazilerdeki dergah, tekke ve zaviyeleri ve arazileri vakıf arazisi olarak kabul etmektedir. Bu durumunda getirdiği bazı avantajlar bulunmaktadır ki bunların başında da vergi muafiyeti ve yıllık bütçeden para aktarımı gelmektedir (Pakalın, 1993, s. 647).

Turkish Studies

Belgelerde görülen dikkat çekici özelliklerden biri de, Erdebil Dergâhı'na bağlı Türkmen oymaklarının şecerelerinin Şeyh Safi Ocağı'nda onaylanan belgelerde gördüğümüz *Molla* ifadesinin kullanılmasıdır (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 33). Bu, bize Bulgaristan'a yerleşmiş olan ocak ve oymaklardan bir kısmının Malatya yöresindeki Türkmen oymaklarından seçilmiş olduğu izlenimini vermektedir. Elbette bu düşünce, konu üzerinde derinlemesine araştırma yapacak olan bilim adamlarına tarafımızca bir hipotez olarak öne sürülmüştür.

3.2. İcazetnamelerde İçerik Analizi

3.2.1. Ana Bölümler

Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin az sayıdaki istisnaları dışında belli bir kalıp ve düzen içinde yazıldığı görülür. Bu durum bize bu kalıplaşmış ifadelerin bir gelenek haline geldiğini göstermektedir. İçerik analizine geçmeden önce belgelerin gövde kısmındaki bazı farklılıklardan bahsetmek gerekir. Bazı şecereler konuya direkt olarak girerken bazılarında bizim ön bilgi veya ek bilgi diyebileceğimiz ve genellikle sonradan üst kısma veya yan kısımlara eklenen bilgiler yer alır. Bunlar Alevi-Bektaşî geleneğinde meşhur olan “Lâ fetâ illa Ali lâ seyfe illa Zülfikar =Aliden başka yiğit Zülfikâr'dan başka kılıç yoktur” sözüne benzer sözler olabileceği gibi “Nasrun mine'llahi ve fethun karib=Yardım Allah'tandır ve fetih yakındır” veya “zalike takdiru'l-azizu'l-alim nasrun mina'l-lahi ve fethun karib ve beşşiri'l-miminin ya Muhammed ya Ali ya hayre'l-beşer=Bu yüce Allah'ın takdiridir. Yardım Allah'tandır ve fetih yakındır. İnananları müjdele Ey Muhammed, Ey Ali, Ey insanların en hayırlısı” (Yılmaz, 2006, s. 28) tarzındaki ayet ve cümlelerden oluşabilir. Bazen bir doğum kaydı veya bir bilgi notu da bu bölümlerde karşımıza çıkabilmektedir. Yine bu bölümlerde tarikat erenlerinin hikâyeleri de oldukça sık rastlanan bir durumdur. Doğrusu buradaki bilgiler süsleme ve bilgilendirme diyebileceğimiz bilgiler olup bize ana metin hakkında çok fazla bir ipucu vermez. Çünkü bu tip belgelerde içeriği ancak belge sonuna kadar okunduktan sonra tam anlamak mümkün olmaktadır.

Gümüšoğlu'na göre, Babagân olarak da bilinen Bektaşî babalarının icâzetnâmelerinin ise iki grupta incelenmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, Bektaşî Babası icâzetnâmeleridir ve soy bağı ile ilgili bilgi bulunmaz. Sadece hangi halifebaba veya dedebaba tarafından belge verilmişse onların ismi yazılı ve mühürlü olur. Halifebabaların veya dedebabaların icazetnamelerinde ise kimin kimden el aldığı Hazret-i Peygamber'e kadar nur zincirindeki kişilerin isimleri yazılı olur. Çünkü Bektaşîler peygamber neslinden olunmasına saygı gösterir, fakat bunu her şey için yeterli kabul etmezler. Kişisel tercih ile nasip alarak yola girmeyi esas kabul ederler. İkincisi ise babalığın bir üst makamı olan Halifebabaların hilafetname dedikleri icazetnamelerdir. Bunlarda da metnin giriş kısmı, kullanılan ayetler yaklaşık aynıdır, fakat buna ek olarak Halifebabanın kimden el aldığını gösteren nur zincirinin Hazret-i Muhammed'e nasıl ulaştığını belirten bir liste bulunmaktadır. Her iki icazetname çeşidinin sonunda tarih ve o babalık veya halifebabalık töreninde hazır bulunanlardan dedebaba başta olmak üzere kıdem sırasına göre diğer halifelerin isimleri ve mühürleri bulunmaktadır. Bu icazetnameler, günümüzde de aynı temel özellikleri muhafaza etmektedir (Gümüšoğlu, 2011, s. 423)

Yaptığımız incelemede, Hacı Bektaş Dergâhı'nda yönetim kademesinde dedebabaların da olduğunu ve dedelere verilen icazetnamelerin bu kişilerce de tanındığını ve imzalarının bulunduğunu görmekteyiz. Babalara ait icazetnamelerde ise sadece dedebaba ve halife babaların imzaları bulunmaktadır. Bu durum bize dergâh dışı Bektaşîlerin, dergâh Çelebilerinin ve diğer ocakların belgelerini ayırt etmekte önemli bir ipucu vermektedir.

Yaptığımız şekil analizine göre Alevi-Bektaşî icazetnamelerindeki ana bölümler genel olarak aşağıdaki gibidir;

- 1- Ana metinden önce yer alan bölüm veya bölümler, şekiller.
- 2.Besmele
- 3.Hamdele
- 4.Salvele
- 5-Şahadet
- 6.İcazetin verildiğine dair bölüm
- 7.Nasihah
- 8.Veren kişinin silsilesi
- 9.Verilen kişinin silsilesi
- 10.Veriliş sebebi
- 11.Şahitler ve tasdik bölümü

Bu bölümler ana hatlarıyla yukarıdaki şekilde olmakla beraber içerik anlamında zaman zaman birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bu ana bölümlerin içerikleri kısaca aşağıdaki gibidir:

1-Ana metinden önceki kısım: Bu bölüm yukarıda da değinildiği gibi ana metinden bağımsız bir bölüm olup ayet, hadis, öğüt ve vakıf kayıtları gibi çeşitli faydalı bilgiler içerir.

2-Besmele: Bismelenin yeri zaman zaman serlavha (ilk baş) denilen kısmın altında olabileceği gibi hemen ana metnin başında da yer alabilir. Bu kısım; “bismillahirrahmanirahim, bismillahi ve bihi nesteinu (Allah’ın adıyla ve onun adıyla ondan yardım dileriz) şeklinde yer alır. Bu kısmın süslemeli yazıldığı gibi çok sade bir şekilde de yazıldığı görülür.

3-Hamdele: Hemen bismelenin altındaki bölümdür. Bazen bu bölümün yerine Hazret-i Peygambere ve On İki İmam’a dua ve methiyelerin yer aldığı farklı bir bölümü görmek mümkündür (Yılmaz, 2006, s. 15). Hamdele bölümü, değişik ifadelerin yer aldığı bölümdür. Ancak en çok; “Alimleri kalplerini ilim hazinesiyle dolduran ve her durumda buna gücü yeten, bilgiyi kullarının derecesine göre az veya çok paylaştıran Allah’a sonsuz şükürler olsun. O Allah ki, kendilerine bir ihsan ve yardım olması için, ilim sahiplerinin gözlerini manevi olarak sürmelemiştir. Sözlerinde ve hareketlerinde Allah’ı hissetmeleri için büyük küçük aşıkların hepsinin kulaklarını açmıştır. O, Allah insanı diğer yarattıklarında olmayan birçok özelliklerle yaratmıştır. O, görünen ve görünmeyen her şeyi bilir ve kendisinden başka da ilah yoktur. O, esirgeyen ve bağışlayandır. Onun ilmi, gece karanlığında olan en ince ayrıntıyı ve bütün denizlerin en ücra köşelerindeki sırlara ve denizdeki dalgaların mahiyetine kadar her şeyi bilmeye yeter” (Yılmaz, 2006, s. 46) cümleleri icazetnamelerde ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra bu kısmın çok kısa tutulduğu belgelerde vardır (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 18). Hamdele kısmının bütün belgelerde Arapça olarak yazılmış olması dikkat çekmektedir. Zira incelenen hiçbir belgede diğer bölümlerin aksine Arapçadan başka bir dilin kullanılmadığı görülmüştür.

4-Salvele: Bu bölüm öncelikle Hazret-i Muhammed’e sonra da onun arkadaşlarına ve On İki İmam’a selam verildiği, dua edildiği ve methiyelerin dizildiği bir bölümdür:

“Allah’ın ebedi ve kıyamet gününe kadar daimi olan selamı, ona, onun rüku ve secde halinde daim olan ailesine ve arkadaşlarına olsun. Allah, dosdoğru ve Allah’tan hakkıyla korkan Ebu Bekir’den, iyiyi kötüden ayırmasını bilen temiz insan Ömer’den, iki nur sahibi temiz insan Osman’dan, vefalı ve seçilmiş olan cömert Ali’den, iki faziletli, şerefli, seçkin imam’dan – peygamberimiz için iki göz ve iki kulak kadar değerli olan- Hasan ve Hüseyin’den, peygamberin

amcaları, insanların en hayırlıları ve iyilerinden olan Hamza ve Abbas'tan, Muhacirler'den, Ensar'dan, onlara uyanlardan kıyamet gününe kadar, bütün hepsinden razı olsun.” (Yalçın ve Yılmaz, 2002, s. 38). Bu ve benzeri örneklerde olduğu gibi, Alevi-Bektaşî icazetnamelerinde bu bölümde iddia edilenlerin aksine sadece Hazret-i peygambere ve Ehl-i Beyti'ne değil dört halifeye de dua ve selam verildiği görülmüştür. Bu bölüm bazı farklılıklarıyla beraber neredeyse bütün icazetnamelerde mutlak bulunan bir bölümdür. Hamdele ve salvele olmaksızın doğrudan asıl metne geçen icazetnameler de vardır (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 18).

5-Şahadet: Genellikle salveleden sonra yer alır. Ancak bu bölümün bazı icazetlerde yer almadığı görülmüştür. Bunun yerine bu belgelerde bir sonraki bölüme direkt olarak geçildiği görülür. İcazetnamelerin şahadet bölümlerinde çok az farklılıklar görülür. Bu bölümde genellikle şu ifadeler yer alır:

“ Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Hazret-i Muhammed onun kulu peygamberidir” (Yılmaz, 2006, s. 15). Başka bir örnekte “Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Hazret-i Muhammed onun kulu peygamberidir. Onu peygamber olarak gönderdi ve peygamberler arasında ilmin hazinesi ve kudret sahibi kıldı” (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46).

6-İcazetin ilgili kişiye verildiğine dair bölüm: Bu bölümde belgeyi veren kişi belgeyi verdiği kişinin ismini açıkça söyleyerek, bu kişinin belgeyi almaya hak kazandığını ifade eder. Ayrıca bu bölümde, icazetin hangi dergâhta verildiğine dair kayıtları da bulmak mümkündür (Yılmaz, 2006, s. 22). Ancak bu her zaman görülen bir durum değildir. Ayrıca bu bölümün yeri bazı icazetnamelerde farklıdır. Bir önceki veya bir sonraki bölümle yer değiştirdiği görülmüştür. Bu bölümde icazet verilen kişiye bundan sonra ne yapması gerektiği de öğütlenir:

“Tarikat ulularının sultanı, miskinlerin hizmetçisi, Allah'a ulaşanların en yücesi Şeyh İbrahim Sultan evladından Mürteza Halife ve Ali Halife -Allah imanlarını artırsın ve bütün işleri sabah gibi aydınlık olsun - biz ona icazet verdik. Posta otursun, farz namazları kılın, zekâtını versin, fırsat bulduğu zaman hacca gitsin, orucunu tutsun, dergâha gelip gidenlere hizmet etsin, zikir telkini aldıktan sonra ahdini yerini getirsin. Fakirlere, miskinlere ve bütün yaratılmışlara iyi niyet ve güzellikle hizmet etsin. Hırka giysin, çerağ yakısın” (Yalçın ve Yılmaz, 2004: 46). Az sayıda da olsa verilmiş cümlelerin yer aldığı kısım ana metinden sonra da yer almıştır (Yılmaz, 2003, s. 94; Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 251).

7-Genel nasihat bölümü: Bu bölüm icazetnamelerde en çok farklılık gösteren bölümdür. Çok uzun ve farklı konuları ele aldığı gibi klasik formda kısa olanlar da vardır. Bu bölümde, Hazret-i Peygamberden ve Hazret-i Ali'den sözler bol miktarda yer alır (Yılmaz, 2006, s.15, 22; Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46). Allah'a kulluk ve iyi bir insan olmak için tavsiyeleri de bu bölümde bulmak mümkündür (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 18). Bu bölümde tarikat büyüklerinin hikâyelerinin anlatıldığı icazetnameler de vardır (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46). Bazı icazetnamelerde bu bölümde ibadetlerden ve dünyanın geçici olduğundan bahsedilir (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 24).

8-Veren kişinin silsilesinin sayıldığı bölüm: icazetnamelerin en önemli bölümdür. Çünkü buradaki silsilenin sağlamlığı ve kesintisiz oluşu belgenin güvenilirliğini sağlayan çok önemli bir unsurdur. Bu bölümde icazeti veren ya kendi adını açıkça zikreder ve silsilesini sayar ki, bu az görülen bir durumdur, ya da doğrudan silsilesi üçüncü kişi ağzıyla sayılır (Yılmaz, 2006, s. 15). Bu kısmı bazı icazetnamelerde Hacı Bektaş Veli'nin kendi soy şeceresinin sayıldığı bölüm takip eder (Yılmaz, 2006, s. 22). Çoğunlukla bölüm Hazret-i Muhammed'in soy şeceresinin sayılmasıyla biter (Yalçın ve Yılmaz, 2005, s. 75).

9- Verilen kişinin silsilesinin sayıldığı bölüm: İcazetnamelerde mutlaka olması gereken bölüm olarak değerlendirdiğimiz bu bölümün bazı belgelerde olmadığını sadece verilen kişinin

isminin söylenmesiyle yetinildiği görülmüştür (Yılmaz, 2003, s. 77). Bu durum belgenin güvenilirliğini zedeleyen bir etken olup yine de bu tip belgelerdeki bilgilerden aksi ispatlanmadığı sürece yaralanmak ve kaynak olarak kullanmanın ilmi bir gereklilik olduğu kanaatindeyiz.

10-Veriliş sebebinin yer aldığı bölüm: İcazetnamelerin tasdik kısmından önce yer alan son bölümüdür. Burada icazetnamenin yazılmasının sebebi açıkça ifade edilerek bir nevi belgenin bir özeti yapılıyor denilebilir. Çünkü burada veren ve alanın ismi tekrar anıldığı gibi verilene dervişlerin itaat etmesi ve benzeri konular tekrar vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2006, s. 15). Bu kısım doğrudan verenin dilinden yazıldığı gibi;

“Bu icazetnamenin yazılmasının sebebi şudur: Şeyh İbrahim Sultan evladından Murteza Halife ve Ali Halife müritlerin ve muhiplerin hepsinin üzerine halife olarak tayin edilmişlerdir. Bunlar, aziz dedem Hacı Bektaş Velinin tekkesine gelip, evliyanın yolunu kabul edip ellerine çerağ, sofraya kılıç, teslim taşı ve icazet verildi. Halifelik ve şeyhlik kendilerine layık görüldü. Artık bunlar tarikatin gereklerini yapsınlar ve yaptırınsınlar. Kimse bunlara bu konuda engel olmasın. Kim bu konuda bunlara muhalefet ederse Allah’ın laneti onun üzerine olsun. Bütün müritler bunlara itaat etsin ve mürşidin emrine boyun eğsinler. Muharrem ayının ilk günleri, yıl 1155/1742.” (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46)

Üçüncü şahıs dili kullanılarak da yazıldığı görülmüştür;

“Bu icazetnamenin yazılmasının sebebi şudur: Mübarek dedem, ariflerin sultanı aşıkların en yücesi Hacı Bektaş Veli hazretlerinin mübarek dergâhlarına gelip evliyanın yolunu kabul eden Derviş Kerim Dede’ye icazet, sofraya, çerağ, kılıç ve telsim taşı verilerek halifelğe layık görülmüştür. Bundan sonra müritler kendisini halife bilip ona tutunsun, ona saygıda kusur etmesin. Kendisinin de evliyanın yoluna zarar getirecek her işten kaçsın. Müritlerden biri bu yola uygun olmayan bir davranışta bulunursa onu bu işten men etsin. Kendisine bu görevlerini yapması sırasında hiç kimse zorluk çıkarmasın ve engel olmasın.” (Yılmaz, 2001, s. 146).

Üstteki örnekte görüldüğü gibi bu kısım gerçekten de belgenin bir özeti gibidir. Çünkü verilenin adı, verilen yer, dervişlere nasihat ve belgenin yazıldığı tarih bu bölümde topluca yer almaktadır. Ayrıca bu bölümün diğer bir özelliği de burada veren kişinin dervişlerden verilen kişiye İslam’a bağlı kalmak şartıyla mutlak itaat etmelerini istemesi ve bunun kendilerine itaatle aynı anlama geldiğini açık bir dille ifade ediyor olmasıdır;

“Ona yapılan merhamet, yardım ve saygı bize yapılmış gibidir. Allah iyilik yapanların iyiliğini zayı etmez, buyrulduğu gibi hiçbir zaman Allah katında bu iyilikler zayı olmaz. Hidayete erenlere selâm olsun” (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 25). Hatta itaat etmeyenlere lanet edilerek şu ifadeye yer verilmektedir;

“Kimse bunlara bu konuda engel olmasın. Kim bu konuda bunlara muhalefet ederse Allah’ın laneti onun üzerine olsun. Bütün müritler bunlara itaat etsin ve mürşidin emrine boyun eğsinler.” (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46; Gündoğdu, 2012, s. 158).

11-Şahitler ve tasdik bölümü: İcazetnamelerin son bölümüdür. Burada iki unsur göze çarpar; tasdik eden makamın yetkilisinin veya yetkililerinin isimleri veya mühürleri ve bu belgenin yazımı sırasında orada bu olaya şahit olanların isim ve mühürleri. Ancak bu sayılanların hepsinin bir arada bulunduğu belgelerin az sayıda olduğu görülmüştür. Genellikle veren kişi veya kişilerin isimleri ile şahitlerin en azından sadece isimleri bulunmaktadır. Tasdik edenleri iki farklı gruba ayırmak mümkündür; Hacı Bektaş Veli Dergâhı’nda görevli olup, onun evladı oldukları kabul edilen ve kendilerine “Çelebi” denilen postnişinlerin verdikleri icazetler (Yılmaz, 2006, s. 22, 28) ve bu dergâhtan değil de Kerbela Hazret-i Hüseyin Dergâhı Alevi dedelerinden verilenler (Yalçın ve

Yılmaz, 2004, s. 25). Hacı Bektaş Dergâhı'ndan verilen icazetlerin tasdik kısmında postnişin ve dergâh görevlilerinin isimleri sıralanır;

“Şahitler: Mehmed Dede Abdülvahab Dede Mehmed Dede Hacı Bektaş Tekkenişini Hacı Bektaş Türbedarı Hacı Bektaş Aşçı Başı İbrahim Dede Hacı Bektaş Ekmekçi Başısı” (Yalçın ve Yılmaz, 2004, s. 46).

3.2.2. Alevi-Bektaşî İcazetnamelerinin Analizinde Elde Edilen Diğer Bulgular

İcazetnameler az veya çok birbirlerinden farklılık gösterdikleri için bunları değişik açılardan değerlendirmek mümkün olmaktadır. Bu anlamda çalışma sınırlılıklarımız içinde olan icazetnameler birkaç yönden analize tabi tutulmuştur ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1-Belgelerde kullanılan kâğıt: Genellikle icazetnameler filigransız ve ince kâğıt üzerine yazılmıştır. Bununla beraber kalın ithal kâğıt üzerine yazılmış icazetnameler de bulunmaktadır. Ancak kullanılan kağıtların kalitesizliği ve bakım koşullarının yetersizliği yüzünden bazılarının yırtılmış veya çürümüş olduğu görülmüştür. Ancak bu belgelerdeki birçok kısım kalıplaşmış ifadelerden oluştuğundan bu eksik yerler başka belgelerden tamamlanabilir.

2- Yazı: İcazetnamelerde birkaç tür yazı çeşidinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların en çok kullanılanı nes-talik denilen, talik ve nesih hatlarının karışımı olan ve her kâtibin kendine özgü yazdığı yazı türüdür. İkincisi nesih adı verilen en kolay hat yazısıdır. Bu iki yazının sıkça bu belgelerde kullanılmış olması bunları yazanların eğitim düzeylerinin çok ileri düzeyde olmadığı anlamına gelebileceği gibi okuyanların da kolay okumaları için seçilmiş de olabilir. Kullanılan diğer bir yazı türü de esasen süsleme ve levha yazısı olarak bilinen sülüs yazısıdır. Bu yazı sadece icazetnamelerde değil diğer tarihi belgelerde de az kullanılan bir türdür. Bu tür yazı ile yazılan belgelerde yukarıda bahsi geçen belgelerde olduğu gibi herhangi bir yazım ve gramer hatasına rastlamak mümkün değildir. Bu da bize bunu yazanların iyi bir eğitim aldığını kanıtlar. İcazetnamelerde kullanılan rik'a yazısı sadece Osmanlı'nın kullandığı ve icat ettiği bir yazı türüdür. Bu yazı, Osmanlı'da resmi evraklarda kullanılmaktaydı. İcazetnamelerin de resmi bir hüviyet taşıdığı göz önüne alınacak olursa bu durumu normal olarak değerlendirmek gerekir (Yılmaz, 2003, s. 77).

3-İcazetnamelerde kullanılan dil: Bu tür belgelerde olduğu gibi icazetnamelerde de çoğunlukla Arapçanın kullanıldığını görüyoruz. Bunda belki de Arapçanın o zamanın ilim dili olmasının önemli bir etken olduğu düşünülebilir. İcazetnamelerin bölümlerinden neredeyse tamamına yakın kısmı Arapça ile yazılmıştır. Bununla beraber bir kısmı Türkçe olan icazetnameler de vardır (Yalçın ve Yılmaz, 2002, s. 47; 57). Bu kısımlar icazet verenin icazeti verdiğini söylediği ve “emma ba'd=bundan sonrasına gelince, sadede gelince” (Yılmaz, 2003, s. 76) şeklinde başlayan kısım ile icazetnamenin yazılış sebebinin açıklandığı son bölümde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Az da olsa Hamdele ve salve bölümleri dışında tamamen Türkçe olan icazetnameler de vardır (Yılmaz, 2003, s. 122). Kapsamımız dışındaki belgelerde çok azda miktarda da olsa Farsça kullanılmış ancak bizim incelediğimiz icazetnamelerde Farsça'ya rastlanmamıştır. Zaten Alevi-Bektaşî yazılı kaynak geleneğinde Farsça çok kullanılmamıştır. Öte yandan belgelere dikkati çeken diğer bir husus da yazım ve dilbilgisi hatalarıdır. Bunların sebebinin Arapça bilgisi ya da yazı becerisi iyi olmayan kişiler tarafından yazılmış olmalarından dolayı olduğunu tahmin etmek zor değildir. Zira tekke ve dergâhlar da çok iyi tahsil görmüş kişiler bulunmamakta bu tür insanlar ancak asitane denilen merkez dergâhlarda bulunmaktaydı.

4-İstisah(kopyalama): İcazetnameler değerli belge niteliği taşıyan belgelerdir. Bunlar kaybolduğu veya yırtıldığı zaman tekrar çıkartılmaları oldukça meşakkatli bir işti. Bundan dolayı belgelerin kopyalanması yapılırdı. Aslında kopyalama ya ihtiyaçtan yani birisi görev için istediğinden veya asıl nüshaya bir zarar gelir endişesiyle yapılırdı. Bunlar kopyalandıktan sonra

resmiyet kazanması açısından bölgenin Nakibü'l- Eşraf'ı tarafından tasdik edilir ve mühürlenirdi. Böyle belgelerin sonunda veya ortalarında “bu bir kopya nüshadır” ibaresi bulunurdu (Yalçın ve Yılmaz, 2002, s. 41). Ancak yukarıda da değinildiği gibi özellikle 17. yüzyıldan sonra kopyalama işi kötüye kullanılmış ve sahte belge düzenleme gidilmiştir.

4. Sonuç

Alevi-Bektaşî yazılı belgeleri içinde önemli bir yere sahip olan icazetnamelerde, tarihi bilgiler yanında bir tarikat mensubunun sahip olması gereken özellikleri, tarikat ritüelleri ve ahlaki ilkelerin uygulanmasında Hz. Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'e tabiiyetin gerekliliği vurgulanmış böylece Alevi-Bektaşî düşüncesi ve pratiklerinin temel esasları yansıtılmıştır.

Ayrıca yine bu belgelerde, Allah'a, Kuran-ı Kerim'e, peygambere ve hadislere nasıl bakıldığı, irşadın önemi, insan ilişkileri, dönemin değer yargıları, mürşit talip ilişkileri hakkında pek çok bilgiye rastlanmaktadır.

İnceleme sonunda Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin küçük de olsa bazı farklılıklar gösterdiği, içeriklerinin hemen hemen aynı olduğu, bu belgelerin tarihi, sosyal ve siyasi ve kişisel anlamda bazı faydaları ihtiva ettiği, 17. yüzyıldan sonra bu belgelerde bazı değiştirmelerin yapıldığı ve güvenilirliklerini nispeten kaybettikleri tespit edilmiştir.

Ayrıca, icazetnamelerin tarikat erbabının bir nevi diploması olduğu ve bu belgelerle görevlerini daha iyi yerine getirdikleri anlaşılmıştır. Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin zaman içinde değişik makamlardan alınmasının farklı sebeplere dayandığı da varılan sonuçlar arasındadır. Öte yandan bu belgelerin Osmanlı Devleti yöneticileri tarafından tanınarak belge sahiplerine değişik imtiyazlar verdikleri yine tespit edilen konulardan biridir.

Yine araştırma ve inceleme sonucunda Alevi-Bektaşî icazetnamelerinin tüm tedbirlere rağmen usulsüz kopyalandığına ve bir takım menfaatler için sahte belgelerin liyakatsiz kişilere verilerek bunlardan çıkar elde edildiği belirlenmiştir. Bu durum hem tarikatın saygı kaybetmesine hem de liyakatsiz insanların toplumu insafsızca sömürmesine yol açmıştır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, C. (2000). “İcazet”. *DİA*, XXI, s.393-400, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aşkar, M. (2017). *Tasavvuf Tarihi Literatürü*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ayar T. (2014). Bir Osmanlı Müderrisinin İcazetnamesi ve Tarihi Kaynak Değeri Üzerine Bazı Mülâhazalar. *Turkish Studies*, 9, 43-62.
- Bakırcı, S. ve Çögenli, S. (2011). *Arapça-Türkçe Alfabetik Sözlük*. İstanbul: Eren Ofset.
- Birdoğan, N. (1992). *Anadolu ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi Ocaklar-Dedeler Soyağaçlar*. İstanbul: Mozaik Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (2014). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yayınları.
- Çetin, A. ve Demir, A. (2004). 1915 Tarihli Bir Şecere-İcazetname Tetkiki. *Hacı Bektaş Veli Araştırma dergisi*. 31, 207-220.
- Düzenli, M. (2004). İslam Rivayet Geleneğinde İcazet. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 2265-300.
- el-Halil b. A. (1988). *Kitâbü'l-Ayn*. C.4., Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi.

- Gümüšođlu, D. (2011). Alevî Dedelerine 1796-1833 Yılları Arasında Verilen İcâzetnâme Örnekleri. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 59, 423.
- Gündoğdu, C. (2012). Hacı Bektaş Veli Dergâhı Postnişini Hacı Ali Türâbî Baba ve İcâzetnamesi. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 64, 158.
- İbn Manzur, C. M. (ty.) . *Lisânü'l-Arab*. C.V., Beyrut: Dâru's-Sadr.
- Karakaya-Stump, A. (2006). *Sinemilliler Bir Alevî Ocağı ve Aşireti*. Kırkbudak, 6, 19-59.
- Nasuhoglu, F. (2006). *Silsile ve İcâzet Nedir*. Erişim Tarihi: 1.9.2017. <http://firatnasuhoglu.blogcu.com/silsile-ve-icâzet-nedir>
- Pakalın, M. Z. (1993). *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. II., İstanbul: MEB Yayınları.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2002). Kargın Ocaklı Boyu İle İlgili Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2, 47.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2002). Kureyşan Ocağı Hakkında Bazı Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 23, 32.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2002). Pehlivanlı Ocağına Ait Yeni Belgeler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 22, 41.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2004). Şah İbrahim Ocağı Üzerine Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 30,
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2005). Güvenç Abdal Ocağı, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 35,24.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2005). Sarı Saltık İle İlgili Yeni Belgeler, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 36, 18.
- Yalçın, A. ve Yılmaz, H. (2017). *Bir Oymağın Kültürel Kodları:KOREŞANLILAR*. Ankara: Gece Yayınları.
- Yılmaz, H. (2001). Çorum'dan Bir İcâzetname. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 17, 146.
- Yılmaz, H. (2003). Bir Ocağın Tarihi: Seyyid Hacı Ali Turabi Ocağına Ait Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 26, 94.
- Yılmaz, H. (2003). Saburođlu Ocağına Ait Yeni Belgeler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 25, 77.
- Yılmaz, H. (2006). Sultan Şücaattin Veli Zaviyesi ve Vakfına Ait Yeni Belgeler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 37, 38.